

FÁBLÁN GABRIELLA

*A nők egy székegyföldi falu rózsafüzér társulataiban**

A 18. század elején, az erdélyi katolikus restauráció hajnalán, Székelyföldön is elkezdődött a katolikus élet újjászervezése. Plébániák létesítésének és helyreállításának, templomok építésének és visszaigénylésének, szerzetesrendek terjeszkedésének és újabb megtelepedésének, vallási társulatok létesítésének a korszaka volt ezen a területen is. Zetelakán, az akkori Udvarhelyszék egyik kiváltságos településén Rózsafüzér Társulatot hoztak létre 1728-ban. Díszes törzskönyvének adataiból kiindulva megpróbáljuk nyomon követni egész napjainkig a zetelaki nők jelenlétét és szerepét ebben a fajta társulati formában.¹

A zetelaki plébánia a 18–21. században

A 17. században Zetelakán a „kálvinvallásuk birtak előnnyel”², de még az erdélyi püspökség helyreállítása előtt megvalósult a katolikus plébánia visszafoglalása és a lakosság visszatértése a katolikus hitre. 1705-ben már plébánosa is volt az egyházközségnek, amely a 18. században többször is az Udvarhelyszéki főesperesi kerület központjaként funkcionált. 1716-ban öt³, 1717–1723 között hat⁴, 1724-ben hét⁵ plébánia tartozott a főesperességhez. 1736-ig Zetelakának két filiája volt, Fenyéd és Küküllőkeményfalva, azt követően csak az utóbbi

*A szerző az MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport munkatársa. Ezúton is szeretnék köszönetet mondani dr. Barna Gábornak a tanulmány lektorálásáért.

¹ A levéltári kutatásokat a Gyulafehérvári Érseki- és Főkáptalani Levéltárban (a továbbiakban GYFL), a Székelyudvarhelyi Gyűjtőlevéltárban (a továbbiakban SZUGYL), a Gyergyószentmiklósi Gyűjtőlevéltárban (a továbbiakban GYGYL), valamint a Hargita Megyei Állami Levéltárban (a továbbiakban HMÁL) végeztem. Ezúton is szeretném megköszönni Bernád Rita főlevéltáros szakmai segítségét, Vass Csongor levéltárosnak és Geréb Ibolya muzeológusnak önzetlen fáradozását.

² Zetelaki plébánia levéltára (a továbbiakban ZPL), *Historia Domus parochiae Zetelakaensis ab antiquissimis usque ad tempora nostra, Inchoata 1862. per Josephum Andrassy parochum et Archidiaconum*, (a továbbiakban HD) 1.

³ Zetelaka, Szentlélek, Szenttamás, Vágás, Lövete GYFL, Káptalani Levéltár, Káptalani Vegyes Iratok, 7110a/1716.

⁴ Korond 1717-ben önállósodik Uo. 7110a/1717–1723.

⁵ Szentkirály 1724-ben Uo. 7110a/1724.

maradt a fennhatósága alatt, akkor Fenyédet Máréfalvához csatolták.⁶ Az 1761–1762-es egyházmegyei összeírásban az Udvarhelyszéki főesperesi kerületben 17 plébániát⁷ tüntettek fel. 1782-ben jelent meg az egyházmegye első nyomtatott sematizmusa, akkor 23 egyházközsége⁸ volt a főesperességnek. A 19. század elejére kialakult területi felosztás a század folyamán és a 20. század elején keveset változott.⁹ A plébániák számának növekedése a leányegyházak önállósodásának köszönhető.¹⁰ 1894-ben Küküllőkeményszőlő, Zetelaka filiája is önállósodott. A 18–21. században Zetelaka lakosságát mind felekezeti, mind nemzetiségi szempontból a homogenitás jellemezte, amit az 1. táblázat¹¹ segítségével próbálunk érzékeltetni.

Év	Összesen	Magyar	Római katolikus
1725			858
1850	2333	2300 (98,6%)	2317 (99,3%)
1880	3152	3051 (96,8%)	3035 (96,2%)

⁶ GYFL SZUGYLY, Zetelaki plébánia levéltára, Tematikusan rendezett kötetek, 1738–1982, *A zetelaki plébánia története* (kézirat), 1980-as évek.

⁷ Atyha, Böződűjfalu, Farkaslaka, Karácsonfalva, Korond, Lövéte, Máréfalva, Oroszhegy, Parajd, Szentdemeter, Szentkirály, Szentlélek, Szenttamás, Udvarhely, Vágás, Véczeke, Zetelaka. Vö. BARTH János, *Erdély római katolikusai a XVIII. század közepén*, Kecskemét, 2008 (Libelli Transsilvanici, 4), 14, 24.

⁸ Oroszhegy, Udvarhely, Zetelaka, Atyha, Böződűjfalu, Etéd, Farkaslaka, Gyalakuta, Karácsonfalva, Korond, Lengyelfalu, Máréfalva, Lövéte, Pálfalu, Parajd, Sárpatok, Szentlélek, Szentkirály, Szenttamás, Sztás Keresztúr, Vágás, Véczeke, Zsombor. *Calendarium Dioecesanum V. Cleri M. Principatus Transilvania*, Nagyszeben, 1782, <http://leveltar.romkat.ro/hu/e-kutatas/sematizmusok/category/33-sematizmus1782.html> (Az utolsó letöltés dátuma: 2015. 02. 06.)

⁹ Az 1826-os sematizmus szerint abban az évben 27 plébánia tartozott a kerülethez, Kőhárom kivételével a többi 1888-ban is a kerülethez tartozott. Vö. *Alma dioecesis Transilvana Patrinii et Armeni Ritus Catholica, Anno Christi 1826* (kézirat), 152–163., <http://leveltar.romkat.ro/hu/e-kutatas/sematizmusok/category/34-sematizmus1826.html> (Az utolsó letöltés dátuma: 2015. 02. 06.); *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Transilvaniensis editus pro anno A Christo Nato 1888*, Gyulafehérvár, 1888, 79–87.

¹⁰ Vö. *Catalogus venerabilis cleri almae dioecesis Transilvaniensis pro anno jubilari MDCCCC*, Gyulafehérvár, 1900, 41–45; *Catalogus venerabilis cleri almae dioecesis Transilvaniensis 1929*, Gyulafehérvár, 1929, 28–30.

¹¹ A filiák nélküli adatokat tüntettük fel. 1850–2002 közöttiek a Varga E. Árpád összeállításából származnak (<http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm>. Az utolsó letöltés dátuma: 2015. 02. 06.) A korábbi adatok a kézirat plébániatörténetéből. GYFL SZUGYLY, 6. jegyzet *i. m.*

Év	Összesen	Magyar	Római katolikus
1890	3548	3482 (98,1%)	3508 (99,8%)
1900	4094	4089 (99,99%)	4036 (98,5%)
1910	4724	4714 (99,8%)	4630 (98,0%)
1930	4714	4580 (97,2%)	4658 (98,8%)
1941	5306	5266 (99,2%)	5255 (99,0%)
1992	4603	4599 (99%)	4524 (98,2%)
2002	4473	4455 (99,6%)	4333 (96,8%)

1. táblázat

Székegyföldi rózsafüzér társulatok a 18. században

A zetelaki rózsafüzér társulatok története a 18. századra nyúlik vissza. Jelenlegi ismereteink szerint Udvarhelyszéken a legkorábbi ilyen típusú közösség 1728-ban létesült, amelynek a társulati albuma is fennmaradt. „*A Boldogságos Szűz Mária Rosáriuma Társulatába beirt tagoknak névsora 1728-tól*”¹² címet viselő kéziratos kötet nem tartalmazza az alapító bulla és a működést szabályozó regula szövegét, csak a belépő tagok névsorát, külön-külön közölve a férfiak és a nők adatait. Így a törzskönyvből a 18. századi kialakulásra vonatkozóan csak a névjegyzékre hagyatkozhatunk. A férfi névsor legelején fedezhetjük fel az árulkodó jegyeket, ahol a társulatba beiratkozott egyházi személyek között megtaláljuk annak a két jezsuita szerzetesnek a nevét, akik 1727-től kezdődően missziós tevékenységet folytattak Erdélyben, s akiknek ösztönzésére itt és másutt is megalakultak a társulatok.¹³ Kolosvári Pál és Berzeviczi János körútjuk első évében több székegyföldi települést is felkeresett. 1727-ben Gyergyó-,¹⁴ Csik-¹⁵ és Kászonszék,¹⁶ 1728-ban Háromszék,¹⁷ illetve Udvarhely-¹⁸ és Marosszék¹⁹

¹² Zetelaki plébánia levéltára.

¹³ SZÁRAZ Orsolya, *Paolo Segneri (1624–1694) és magyarországi recepciója*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012 (Csokonai Könyvtár, 4), 99–122. Száraz Orsolyának ezúton is köszönöm, hogy felhívta a figyelmemet Kolosvári Pál tevékenységére.

¹⁴ Szentmiklós, Ditró, Alfalu

¹⁵ Karcfalva, Rákos, Somlyó, Szentgyörgy, Szentimre, Kozmás

¹⁶ Nagykászon

¹⁷ Altorja, Lemhény, Nyujtód, Kanta, Gelence, Zabola, Zágon, Illyefalva, Kőrispatak, Miklósvár, Barót

helységei voltak az állomáshelyek.²⁰ A létrehozott társulatok között több rózsafüzéres is szerepelt.²¹ Eddigi kutatásaink során az udvarhelyszéki mellett egy kászonszéki Rózsafüzér Társulat albumát is sikerült megtalálni.²² A díszes címlap felirata alapján a társulat 1727 szeptemberében alakult, a tagságot azonban csak 1728-tól kezdték vezetni. A névjegyzék elején, a zetelaki albumhoz hasonlóan a társulatba iratkozott egyházi személyek vannak feltüntetve, akik között itt is felfedezhetjük a társulatot létrehozó két jezsuita szerzetest, Kolosvári Pált és Berzeviczi Jánost.

A szakirodalomból ismert, hogy 1728-ban Gyergyószentmiklóson²³ és Kézdiszentléleken²⁴ is alakult Rózsafüzér Társulat. Társulati anyakönyve tudomásunk szerint egyiknek sem maradt fenn, azonban a működésüket engedélyező bulla mindkettőnél megőrződött. Ezek biankó nyomtatott űrlapok, amelyekbe beírták az aktuális lelkész nevét, szolgálati helyét, illetve a kiállítás dátumát. Összehasonlítva ezeket az iratokat kiderül, hogy nyomtatott szövegük teljesen azonos, ugyanazon a napon, 1728. augusztus 7-én állította ki mindkettőt a domonkos rendfőnök, Fr. Thomas Ripoll. Nem tudjuk, hogy a társulatok létrejötte mennyire köszönhető az egy évvel azelőtt zajló, ezeket a helyszíneket is érintő jezsuita misszióknak. A megfejtés egyik titka lehet annak tisztázása is, hogy van-e jelentősége annak, hogy 1728-ban ugyanaz a személy, Bertalan Tamás, kapta a felhatalmazást a kézdiszentléleki Rózsafüzér Társulat létrehozására, aki korábban valószínűleg még a nagykászoni egyházközségben szolgált, amikor ott 1727 szeptemberében létrejött a Testvérület.

¹⁸ Lövete, Oláhfalú, Zetelaka, Szentlélek, Korond, Vágás, Udvarhely

¹⁹ Szováta, Köszvényes, Hodos, Kál

²⁰ Vö. SZÁRAZ, *i. m.*, 101–102.

²¹ SZÁRAZ, *i. m.*, 102.

²² *ALMA CONGREGATIO SACRI ROSARII sub titulo B. V. Deiparae Mariae Annunciatæ per Admodum Reverendos Patres Societatis Jesu Paulum Kolosvari et Socium Joannem Berzevichi, tunc temporis Missionarios in Inchyta Sede Siculicali Kászon et Ecclesia OO. SS. Auctoritate Apostolica Anno MDCCXXVII mense 7bri Erecta*, Csíki Székely Múzeum, Régi Könyvgyűjtemény, Ltsz., 6269. Muckenhaupt Erzsébetnek ezúton is köszönöm, hogy az album létezéséről tájékoztartott, és hozzáférhetővé tette számomra a forrást.

²³ GERGELY Katalin, „A szentolvasó társulat Mária kertje...”: Gyergyószentmiklósi Rózsafüzér társulatok = Szentemberek – A vallásos élet szervező egyéniségei, szerk. BARNÁ GÁBOR, Szeged–Bp., Néprajz Tanszék – Magyar Néprajzi Társaság, 1998 (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár, 1.), 297–333, itt: 298.

²⁴ SIPTÁR Dániel, *A domonkos rend visszatérési kísérlete Erdélybe a 18. század elején*, Levéltári Közlemények, 2012, 1–2, 69–129, itt: 79.

Egy hasonló Rózsafüzér Társulat létezése feltételezhető Csíkszentgyörgyön is, mivel az 1731-es források szerint a testvérület fennállásához, működéséhez kötött feltételek, a társulati törzskönyv²⁵, valamint a társulati oltár²⁶ már léteztek akkor ott is.

Feltételezzük, hogy mivel ezek a társulatalapítások az 1720-as évek utolsó éveibe kötődnek, mindegyiknek köze lehet Kolosvári Pál és Berzeviczi János tevékenységéhez. Vannak testvérületek, mint például az udvarhelyszéki, vagy a kászonszéki, amelyeket biztosan ők alapítottak, de vannak olyanok is, amelyeket az ők missziós tevékenységük hatására később maguk a hívek, vagy a helyi plébánosok kezdeményezhettek, akik V. Piusz pápa rendeletének²⁷ értelmében törvényes működésért csak a domonkos rendfőnökhöz fordulhattak. De vannak adatok arra nézve is, hogy a 18. század elején domonkos szerzetesek is kaptak megbízást rózsafüzér társulat megszervezésére.²⁸ 1718-ban Kálnoki Ádám katolikus erdélyi gróf kérésére alakult a kőrisspataki Rózsafüzér Társulat, amelyet Bartók Márton domonkos szerzetes hozott létre, de ennek törvényes működése nem valósulhatott meg, mivel Mártonffy György erdélyi püspök nem erősítette meg a domonkos rendfőnök alapító bulláját.²⁹

Az udvarhelyszéki és a kászonszéki társulati album rövid bemutatása

Az 1728-ban alapított udvarhelyszéki Testvérület törzskönyvében 1728–1835 között vezették a tagságot. A tagok nevét, legtöbb esetben lakóhelyét, néhány esetben az elhalálozás tényét, és ritkán a viselt tisztséget is feltüntették. A férfiak nevét latin, a nőket magyar nyelven vezették be, betűrendet, sorszámozást egyiknél sem alkalmaztak. A nők a lánynevükön szerepelnek. A társadalmi hovatartozás érzékeltetésére helyenként, de nem következetesen különböző

²⁵ András István csíki főesperes 1731-es vizitációjának jegyzőkönyve említi: „album Congregationis Sanctissimi Rosarii dys(c)o[?]”. KOVÁCS András, KOVÁCS Zsolt, *Erdélyi római katolikus egyházlátogatási jegyzőkönyvek és okmányok, I: 1727–1737*, Kolozsvár, Entz Géza Művelődéstörténeti Alapítvány, 2002 (Erdélyi Művelődéstörténeti Források, 1), 141.

²⁶ Az előbbi jegyzetben említett vizitációs jegyzőkönyvből („altare Beatae Virginis destinatum et pro altari Sacratissimi Rosarii”) és egy 1731-es megyebírói számadásból („Szent Rosarium” oltár) értesülünk létezéséről. BARTH János, *Szentgyörgy megyéje Alcsikban: Esettanulmány a katolikus székelység egyháztörténetéhez és társadalomnéprajzához*, Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Múzeumi Szervezet, 2012, 282.

²⁷ Vö. SIPTÁR, *i. m.*, 37. jegyzet.

²⁸ *Uo.*, 72–89.

²⁹ *Uo.*, 77.

méretű és kivitelezésű írásmódot használtak. A méltóság hangsúlyozására díszesebb és nagyobb méretű betűket, néhány esetben a nevek előtt megtisztelő jelzőket³⁰ is használtak. A magasabb társadalmi rétegek képviselőivel többnyire a névsor elején találkozunk.

Több kéziratos forrás (18. századi zetelaki anyakönyvek, 18. századi erdélyi papi névtár), valamint a családtörténeti szakirodalom segítségével a teljesség igénye nélkül néhányukat megpróbáltuk beazonosítani. A férfi névjegyzék elején, ahogy már említettük korábban egyházi személyek neveivel találkozhatunk. Zetelaka és Székelyudvarhely akkori plébánosát, Mihályfi Jánost, illetve Kari Miklóst, valamint a korábban említett két jezsuita szerzetest, Kolosvári

Pált és Berzeviczi Jánost ismerhetjük fel bennük. Vitális György, Székelyszentkirály akkori plébánosa³¹ a 3. oldalon került bejegyzésre, de már nem a kiemelést szolgáló betűkkel. Mihályfi János, aki egyúttal az udvarhelyi kerület esperese is volt,³² 1727–1744 között szolgált Zetelakán³³, életének további szakaszáról a vizsgált

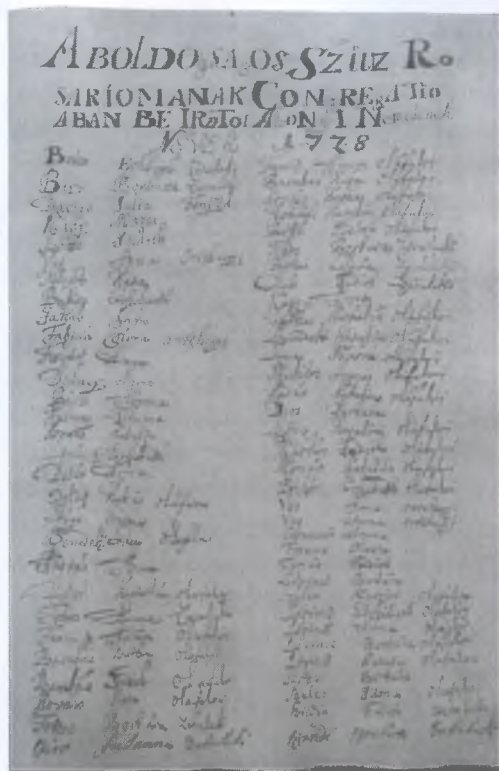

³⁰ Világi pap esetében az A.R.D. (Admodum Reverendus Dominus), szerzetesnél az A.R.P. (Admodum Reverendus Pater), nemesnél a P. Il. D., illetve PerIll. D. (Perillustris Dominus) kifejezés szerepel. A rövidítések megfejtéséért Kovács Zsolt művészettörténésznek mondok köszönetet.

³¹ Vö. GYFL, 2. jegyzetben *i. m.*, 7110a/1724.

³² Ezt a tisztségét fontosnak tartják a társulati névsorban is feltüntetni.

³³ GYFL SZUGYL, 6. jegyzetben *i. m.*; HMÁL, Anyakönyvek iratgyűjteménye, F 47/738, 200.

források eltérő adatokat közölnek.³⁴ Kari Miklós 1727-ben lett Székelyudvarhely plébánosa, azelőtt, 1721–1727 között Zetelaka volt a szolgálati helye.³⁵

A névsor elején kiemelt személyek sorában szerepel több udvarhelyszéki nemes és lófő is, mint Török Sámuel – Zetelaka, Török Menyhért – Kadicsfalva, Bakó István – Lengyelfalva, Miklósy Sámuel – Fenyéd, Berze Balázs – Székelyszentkirály, valamint Bándi István – Zetelaka királybírája. A megkülönböztetés jegyével megtsztelt nők sorában némelyikük házastársát is fel lehet fedezni, Bakó Erzsébet Török Sámuel,³⁶ Biró Borbála Bándi István,³⁷ Daczó Júlia Miklósy Sámuel³⁸ felesége. Valószínűleg³⁹ Bándi István és Biró Borbála

gyermeküként azonosíthatók Bándi Borbála, Bándi Ferenc és Bándi András, akik a születési anyakönyvek adatai alapján a társulatba lépéskor 17, 13, illetve 6 évesek lehettek. Török Sámuel és Bakó Erzsébet gyerekei 1719-től kezdődően

³⁴ Az előző jegyzetben idézett források utalnak a plébános későbbi olvasó kanonoki tisztségére, ami ellentmond a történeti papi névtárban szereplő adatoknak, ahol Mihályfi János két különálló személyként van bemutatva. (Vö. FERENCZI Sándor, *A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmegye történeti papi névtára*, Bp.–Kolozsvár, Szent István Társulat – Verbum, 2009, 345), ennek tisztázását azonban nem tekintjük feladatunknak.

³⁵ A zetelaki szolgálat megkezdésének ideje a sematizmusokban (ld. a 9. jegyzetet) eltérő, egyikben 1721., a másikkban 1722., amely abból adódhat, hogy valószínűleg az 1721-es papi névtár azelőtt készült mielőtt az ő áthelyezése ugyanabban az évben megtörtént volna.

³⁶ Vö. PÁLMAY József, *Udvarhely vármegye nemes családjai*, Székelyudvarhely, Betegh Pál, 1900, 245.; HMÁL, *Anyakönyvek iratgyűjteménye*, F47/737, 2–38.

³⁷ HMÁL, Uo.

³⁸ Vö. PÁLMAY, *i. m.*, 162.

³⁹ Mivel a társulati névjegyzékben nincs feltüntetve életkor, nem tudhatjuk pontosan, hogy ki lehet az adott személy.

jelennek meg az 1705–1728 közötti anyakönyvekben, így fiatal életkoruk is lehet a magyarázat, hogy 1728-ban nem szerepelnek a társulati tagok között. Daczó Júlia és Miklósy Sámuel gyerekeiről a vizsgált anyakönyvek nem árulnak el semmit. Nem volt lehetőségünk vizsgálni, hogy a falu társadalmi rétegeiből leginkább kik voltak tagjai a társulatnak, de azt elmondhatjuk, hogy a falu előjárói közül többen is beiratkoztak, több esetben házastársaikkal, akár egész családjukkal együtt, akik között kiskorú gyerekekkel is találkozunk.

A Rózsafüzér Társulatba a legnagyobb számban a megalakulás évében jelentkeztek, 626 (61%) nő és 404 (39%) férfi iratkozott be abban az évben a társulatba. A férfi tagok 28%-ánál, a női tagok 43%-ánál nincs közölve a lakóhely. A feltüntetett adatok alapján legtöbben Zetelakáról (72 nő és 114 férfi) és a környékbeli udvarhelyszéki településekről⁴⁰ (228 nő és 154 férfi) származtak. Kevesebb számban, de találkozunk csík-⁴¹, gyergyó-⁴², maros-⁴³ és háromszéki⁴⁴ tagokkal (56 nő és 16 férfi) is. Közülük legtöbben két alcsíki faluból, Csíkmindszentről és Csíkszentgyörgyről iratkoztak be.

A megalakulás évét követően, 1729–1738 között évente 3–33 fő lépett be a társulatba. Az új tagok felvételére Gyümölcsoltó Boldogasszony, Olvasós Boldogasszony és Kisboldogasszony ünnepén került sor. Az 1738–1835 közötti tagfelvételeket jelenleg nincs lehetőségünk elemezni, mivel a törzskönyvek ehhez a részéhez nem tudunk hozzáférni.

1895-ben a helybeli plébános, Sebestyén Mózes a társulati anyakönyvbe ragsztotta az elődje által 1886-ban megalakított Élő Rózsafüzér Társulat nyomtatott alapszabályzatát, valamint egy saját kezűleg írt dokumentációt, amely az átszervezés részletes leírását tartalmazza. Nem tudni azonban, hogy az új társulat tagságának vezetését milyen megfontolásból nem a díszes törzskönyvben folytatta, hanem egy teljesen új, jelentéktlenebb füzetben.

⁴⁰ Bethlenfalva (14 nő, 10 férfi), Bogárfalva (1n, 1f), Dobó (1n), Fancsal (1n), Farkaslaka (6n, 4f), Fenyéd (2n, 4f), Kadicsfalva (7n, 9f), Küküllőkeményfalva (7n, 6f), Lengyelfalva (14n, 2f), Lövete (5n, 7f), Malomfalva: (3n, 1f), Méréfalva (8n), Oláhfalva (Szentegyháza+Kápolnásfalu: 53n, 3f), Oroszhegy (24n, 13f), Székelypálfalva (1n), Siménfalva (1n), Székelyszentkirály (3n, 5f), Székelyszenttamás (2n, 2f), Szombatfalva (4n, 9f), Tibód (4n), Székelyudvarhely (61n, 70f), Ülke (5n, 8f), Firtosváralja (1n).

⁴¹ Csíkmindszent (29n, 3f), Csíkszentgyörgy (10n, 2f), Csobotfalva (1f), Kotormány (3n, 1f), Csíkmenaság (2n), Csíkcsicsó (2n), Csíksomlyó (1n), Madéfalva (1n).

⁴² Szárhegy (1n, 1f), Gyergyóalfalu (1n, 1f), Gyergyószentmiklós (1f).

⁴³ Szováta (1f), Sóvárád (1f).

⁴⁴ Nyújtód (1f), Lemhény (1n), Kurtapatak (1f), (Miklósvár (1f), Kézdimartonos (1n), Futásfalva (1n). Egy háromszéki nőnél nem tüntették fel a pontos lakóhelyet.

Az ott olvasható feljegyzések alapján a „Rózsafüzér társaság”, amelyet 1730-ban Sorger György erdélyi megyéspüspök (1729–1739) is megerősített, 1856-ig állt fenn, de ezt követően is „a volt tagok gyakorolták ezen társulat szabályai által előírt kötelemeket.” A korábbi gyakorlatot az 1886-ban megszervezett Élő Rózsafüzér Társulat teljesen megszüntette. De Sebestyén Mózes az új templom megépítése után tervezte a testvérület visszaállítását, mivel azon a véleményen volt, hogy „nem létezik társulat, mely annyi kegyelmet nyújtana, mint ez.” Tervét azonban nem sikerült megvalósítania.

Az 1727 szeptemberében alakult kászonszéki Rózsafüzér Társulat albumát 1728-ban kezdték vezetni. Az 1728-ban bejegyzett tagok között legelsőként a nagykászoni egyházközség akkori plébánosa, Vízi Lukács,⁴⁵ majd a korábban említett két jezsuita szerzetes szerepel. Utánuk a férfi, majd a női társulati tagokat vezették be.⁴⁶ A korábbi albumtól eltérően, ebben nem vezettek külön névsort a férfi és női tagság követésére. A feljegyzések készítője a társadalmi hovatartozás érzékeltetésére, valamint kezdetben a lakóhely feltüntetésére sem törekedett. Így ennél a társulatnál a kezdeti információink nagyon szegényesek. 1728-ban a három egyházi személy kivételével 80 személy (54 férfi, 26 nő) iratkozott be. 1729-től kezdődően változó a nevek bevezetésének sorrendje. A tagság alakulását 1728–1815 között vezették. A társulati tagság növekedése 1729-ben (286 nő és 101 férfi) volt a legdinamikusabb.

A zetelaki tagság a rózsafüzér társulatokban

A továbbiakban a zetelaki tagság összetételét vizsgáljuk meg a 18. századi udvarhelyszéki Rózsafüzér Társulatban, valamint az 1886-ban alapított és napjainkig fennmaradt zetelaki Élő Rózsafüzér Társulatban. Az 1728-ból és 1738-ból, illetve 1886-ból, 1895-ből, 1902-ből, 1913-ból, 1917-ből, 1928-ból és 2014-ből rendelkezünk adatokkal, amelyeket a 2. táblázatban⁴⁷ összesítettük.

⁴⁵ A történeti papi névtár szerint 1927-ben még Gelencén szolgált, 1729-től kászonzi plébános. FERENCZI, *i. m.*, 448. A társulati album bejegyzései alapján azonban már 1728-ban a nagykászoni egyházközség előjárója, elődje valószínűleg az 1724-es papi névtárban szereplő Bertalan Tamás lehetett.

⁴⁶ Eleinte a férfiak neveit latinul vezették be, majd egységesen magyarul történt az adatok rögzítése.

⁴⁷ Legtöbb esetben nem rendelkezünk pontos lélekszámadatokkal, így a legközelebbi népszámlálási adatot vettük alapul. 1738-nál és 1917-nél ezt az eljárást nem lehetett alkalmazni.

Év	Tagok száma			Római katolikusok száma	A tagság változása emelkedés +, csökkenés –	
	Nő	Férfi	Összesen			
1	2*	3**	4***	5	6	
1728	72 (39%)	114 (61%)	186 (22%)	858	1728–1738	+ 37%
1738	135 (46%)	159 (54%)	294			
1886	120 (73%)	45 (27%)	165 (5%)	3500		
1895	330 (67%)	165 (33%)	495 (14%)	3508	1886–1895	+ 67%
1902	495 (62%)	300 (38%)	795 (20%)	4066	1895–1902	+ 48%
1913	660 (65%)	360 (35%)	1020 (22%)	4630	1902–1913	+ 23%
1917	630 (79%)	165 (21%)	795		1913–1917	– 23%
1928	881 (76%)	272 (24%)	1153 (25%)	4658	1917–1928	+ 32%
2014	450 (89%)	55 (11%)	505 (12%)	4090	1928–2014	– 56%

2. táblázat

A 18. században létrejött Rózsafüzér Társulatba 1728-ban Zetelakáról több férfi (114 fő) iratkozott be, mint nő (72 fő). Nem tudjuk, hogy mennyire tükrözheti ez a valóságot, mivel a női tagság 43%-nál nem ismert a lakóhely. 1728-ból nem ismerünk lélekszámot, csak 1725-ből, ehhez viszonyítva az 1728-as taglétszámot, megállapíthatjuk, hogy az akkori lakosság 21-22 %-a volt tagja a Rózsafüzér Társulatnak. Az évente csatlakozó új tagok számának ismeretében, ki tudjuk számítani, hogy tíz év alatt hogyan alakult a tagság. Az összesítésből kiderül, hogy 1728–1738 között több nő iratkozott be, mint férfi, így 1738-ban szinte fele-fele arányban voltak jelen a társulatban, de még mindig túlsúlyban

* Zárójelben a nők össztagsághoz viszonyított százalékos arányát tüntettük fel.

** Zárójelben a férfiak össztagsághoz viszonyított százalékos arányát tüntettük fel.

*** Zárójelben a rózsafüzér társulati tagok a római katolikus lakossághoz viszonyított százalékos arányát tüntettük fel.

voltak a férfiak (135 nő, 159 férfi). 10 év alatt 37%-os taglétszám növekedés figyelhető meg. 1886-ban, az Élő Rózsafüzér Társulat megalapításának évében az összlakosság számához viszonyítva jóval kevesebben (5%-a) léptek be, mint 158 évvel korábban. A nők akkor jelentősen, szinte háromszorosan nagyobb létszámban jelentkeztek, 120 nő, 45 férfi. 9 év múlva, 1895-ben a férfiak számának növekedése dinamikusabb, de még mindig jóval a nőké alatt maradt, 165 férfi, 330 nő. 1886–1895 között 67%-os növekedés figyelhető meg, ami valószínűleg azzal magyarázható, hogy új igazgatója újjászervezte a társulatot. 1895–1902 között 48%-os, 1902–1913 között 23%-os a taglétszám-emelkedés. Az első világháború következtében 1913–1917 között a férfiaknál erőteljes taglétszámcsökkenés következett be, kevesebb, mint a felére, 165 főre esik vissza. A nőknél jóval kisebb, ezért az összlétszámhoz viszonyított arányuk 1728–1913 között ebben az évben a legnagyobb. A közösség teljes létszáma ugyanannyival csökkent 4 év alatt (1913–1914: – 23%), mint amennyivel nőtt azelőtt 11 év alatt (1902–1913: + 23%). Az I. világháborút követő tíz évben a tagság újra dinamikusan emelkedett, de a nők létszáma háromszorosa volt a férfiakénak. Ezt az emelkedést valószínűleg Majláth Gusztáv Károly (1897–1938), akkori megyéspüspök támogatása is elősegítette. A számadatok szerint a lakosság 1928-ban képviseltette magát a legnagyobb számban az Élő Rózsafüzér Társulatban. Az itteni érték jóval magasabb (25%), mint amit a kunszentmártoni társulatnál (10-12%)⁴⁸ lehetett kimutatni. Jelen tanulmány keretében nem volt lehetőségünk tisztázni, hogy ez az arány hogyan alakulhatott a második világháború, valamint a kommunizmus évei alatt, de biztosan egyik sem pozitív irányba mozdult el. A 2014-es adatok vizsgálva, elmondhatjuk, hogy valamikor a létszámnövekedés megállt, és valószínűleg folyamatosan csökkenni kezdett. Helyszíni megfigyeléseink alapján elmondható, hogy ez a tendencia napjainkban is tart. De a társulat életéből a férfiak még nem tűntek el, napjainkban is működik a faluban négy férficsoport, ezek közül háromnak férfi, egynek nő a társulatvezetője. A nőknek 31 csoportja van, ebből háromnak van egy-egy férfi tagja, akik két esetben társulatvezető feleségeik csoportjába tartoznak.

A kunszentmártoni társulatnál tapasztaltakkal⁴⁹ ellentétben Zetelakán a nők csak a 18. századi törzskönyvben szerepelnek lánynevükön, a 19. századi összeírásban asszonynevükön szerepelnek így könnyen megállapítható, hogy legtöbbször férjes asszonyként lettek Élő Rózsafüzér társulati tagok.

⁴⁸ Vö. BARNA Gábor, *Az Élő Rózsafüzér kunszentmártoni társulata*, Szeged, Néprajzi Tanuszék, 1998 (Devotio Hungarorum, 5), 26.

⁴⁹ Uo.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy Zetelakán a 18. század elejétől kezdődően folyamatosan működött valamilyen rózsafüzér társulati forma. Az 1728-ban létrejött Testvérület jezsuita szerzetesek buzgólkodásának köszönhető. Missziós munkájuk eredményeit nemcsak Zetelakán, hanem Nagykászonban is sikerült felkutatni. Adatok támasztják alá, hogy a 18. század elején nemcsak a jezsuiták, hanem a domonkosok is szorgalmazták az ilyen fajta vallási közösség megszületését. Őt székelyföldi társulatra vonatkozóan sikerült források felkutatni, de a kutatás további feladata tisztázni, ezek kapcsolatrendszerét.

Bemutatva a zetelaki rózsafüzér társulatok tagságát elmondhatjuk, hogy a nők mindig is vezető szerepet töltek be ezek működésében. Zetelakán a rendelkezésünkre álló adatok alapján a 18. század elején a férfiak részéről nagyobb érdeklődés mutatkozik e társulati forma iránt, de ez az adatok hiányosságából is eredhet. Azonban a későbbiekben egyre kisebb arányban voltak jelen ezek életében, először az első világháború következtében, majd a vallási egyesületek szerteágazó kínálata osztotta meg őket, végül működésük betiltása kezdte lassan sorvasztani közösségeiket. De erős hitük és hagyománytisztelőtük, napjainkra is megőrzött belőlük néhányat. A nőknél sokkal hangsúlyosabban jelentkezett mindvégig a közösségi imagyakorlat és a több százéves tradíció megőrzése iránti igény. Egy 2002-ben készült szociológiai felmérés összegzésében⁵⁰ is az fogalmazódik meg, hogy a falu katolikus lakossága az átlagnál jóval vallásosabb, vallásos hitének, vallásgyakorlatának, valamint egyházhoz kötődésének mutatói egyaránt magasabbak a magyarországi és az erdélyi középértékeknél.

⁵⁰ KARCZAGI Alexandra, KLAUSZ Boriska, *Vallásosság Zetelakán (egy székely falu vallási élete a ezredfordulón)*=*Vallásosság és kultúra*, szerk. GEREBEN Ferenc, Bp., Faludi Akadémia, 2009 (Agóra, 8), 191–211, itt: 211.